

Με αφορμή το θέμα της απαγόρευσης προσέλευσης των γυναικών στους Ολυμπιακούς αγώνες και τη θεματική εργασία στη σελ. 157 του βιβλίου μας, ασχοληθήκαμε με το ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, τις ασχολίες τους, τους περιορισμούς και τις διακρίσεις που υφίσταντο. Παρ' όλα αυτά όμως, για κάποιον περίεργο λόγο, τα συμπεράσματα κατέληξαν πως η γυναίκα κατείχε πάντα μια αφανώς εξέχουσα θέση στην κοινωνία, από την εποχή της λατρείας της Μεγάλης Θεάς ως τον σημερινό καθημερινό αγώνα.

Παράλληλο κείμενο: "Η Καλλιπάτειρα" (Ενοτ. 9η, Αρχ. Ελλ. Γλώσσα Β' Γυμν.)

Μερικά από τα κείμενα που βρήκαμε στο Διαδίκτυο....

<http://odysseus.culture.gr/a/1/11/ga112.html>

Οι Ολυμπιακοί αγώνες ετελούντο κάθε τέσσερα πλήρη χρόνια, ήταν δηλαδή πεντητηρικοί. Το διάστημα που μεσολαβούσε από τη λήξη των αγώνων ως την αρχή των επόμενων ονομαζόταν Ολυμπιάς, όρος που χρησιμοποιείτο για να δηλώσει και τους ίδιους τους αγώνες. Οι αγώνες γίνονταν την πρώτη πανσέληνο μετά το θερινό ηλιοστάσιο (Ιούλιο-Αύγουστο). Ως το 684 π.Χ. που τα αγωνίσματα ήταν έξι, οι αγώνες γίνονταν σε μια μέρα. Όσο όμως αυξάνονταν τα αγωνίσματα (στην κλασική εποχή είχαν φτάσει τα 18), αυξάνονταν και οι μέρες διάρκειας των αγώνων.

Δικαίωμα συμμετοχής είχαν όλοι οι ελεύθεροι Έλληνες πολίτες, που δεν είχαν διαπράξει φόνο ή ιεροσυλία. Απαγορευόταν η συμμετοχή στους βάρβαρους και στους δούλους. Οι Ρωμαίοι αργότερα, προκειμένου να λάβουν μέρος στους αγώνες, προσπάθησαν να αποδείξουν την ελληνική τους καταγωγή. **Οι γυναίκες είχαν δικαίωμα συμμετοχής στους ιππικούς αγώνες μόνο ως ιδιοκτήτριες των ίππων.** Όλοι όμως, εκτός από τις γυναίκες, είχαν δικαίωμα να παρακολουθήσουν τους αγώνες ακόμα και οι βάρβαροι και οι δούλοι. Η αυστηρότατη διάταξη που απαγόρευε στις γυναίκες την παρακολούθηση των αγώνων παραμένει ανεξήγητη. Σύμφωνα με τον Πausανία **η απαγορευτική διάταξη ίσχυε μόνο για τις παντρεμένες γυναίκες. Μόνο η ιέρεια της θεάς Δήμητρας Χαμύνης μπορούσε να τους παρακολουθήσει καθισμένη στο βωμό της θεάς, που βρίσκεται στη βόρεια πλευρά του σταδίου.** Η τιμωρία των γυναικών που θα παρέβαιναν τον απαγορευτικό νόμο ήταν ο θάνατος. Τις κατακρήμνιζαν από το όρος Τυπαίο που βρίσκεται νότια του Ιερού. Ωστόσο η μόνη που παραβίασε το νόμο και δεν τιμωρήθηκε ήταν η Καλλιπάτειρα, κόρη του Ξακουστού Ολυμπιονίκη Διαγόρα, η οποία καταγόταν από γένος Ολυμπιονικών. Για το λόγο αυτό οι κριτές δεν θέλησαν να την τιμωρήσουν.

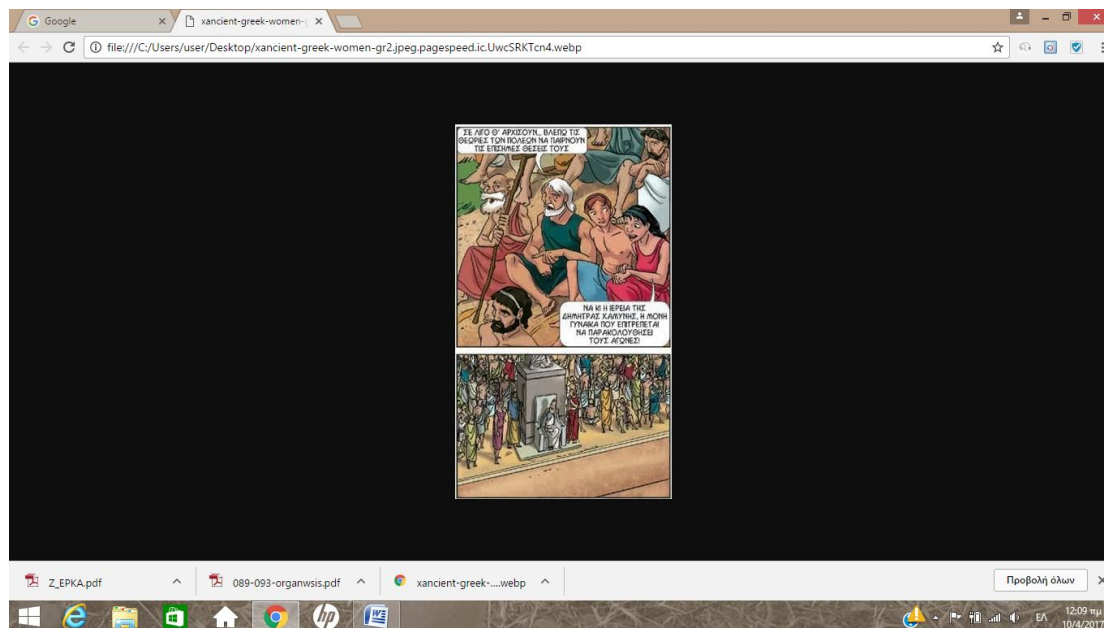
Από τα πέρατα του ελληνικού κόσμου έρχονταν θεατές για να παρακολουθήσουν τους αγώνες. Το πλήθος που έφτανε στην Ολυμπία για την παρακολούθηση των αγώνων, έστηνε τις σκηνές του κατά μήκος των ποταμών ή κάτω από τα δέντρα. Εκτός από τους μεμονωμένους προσκυνητές υπήρχαν και οι θεωρίες, οι επίσημες δηλαδή αντιπροσωπείες των πόλεων, οι οποίες απαρτιζόνταν από επιφανείς πολίτες και έφερναν πλουσιότατα δώρα στο Ιερό. Οι αθλητές έπρεπε να πάνε στην Ήλιδα, τη διοργανώτρια πόλη των αγώνων ένα μήνα πριν την έναρξή τους, για να προπονηθούν κάτω από την επίβλεψη των Ηλείων κριτών.

Την εποπτεία για την τήρηση των κανονισμών είχαν οι Ελλανοδίκες. Αρχικά ο θεσμός των Ελλανοδικών ήταν κληρονομικός και ισόβιος. Αργότερα όμως (ίσως από το 584 π.Χ.) η εκλογή τους γινόταν με κλήρο ανάμεσα σε όλους τους Ηλείους πολίτες. Εκλέγονταν για μια Ολυμπιάδα και η εκπαίδευσή τους διαρκούσε δέκα μήνες. Το διάστημα αυτό έμεναν στην Ήλιδα στον Ελλανοδικαίωνα, όπου μάθαιναν τους κανονισμούς των αγώνων. Επίσης, εκτός από την οργάνωση και τη διεξαγωγή των αγωνισμάτων έργο τους ήταν και η απονομή των βραβείων. Μπορούσαν επίσης να επιβάλουν ποινές χρηματικές και σωματικές, ή και να αποκλείσουν ακόμα αθλητές από τους αγώνες. Από τις χρηματικές ποινές κατασκευάζονταν χάλκινα αγάλματα του Διός, οι Ζάνες (πληθυντικός της λέξης Ζευς), τα οποία τοποθετούσαν στην Άλτη, μπροστά στην είσοδο του Σταδίου. Ο αριθμός των Ελλανοδικών δεν ήταν ο ίδιος καθ' όλη τη διάρκεια των αγώνων. Αρχικά ήταν δύο, μετά εννέα, αργότερα δώδεκα και τέλος δέκα (από το 348 π.Χ.) έως το τέλος των αγώνων. Κατά τη διάρκεια των αγώνων ήταν ντυμένοι με κόκκινο μανδύα και κάθονταν στην εξέδρα που βρίσκεται στη νότια πλευρά του Σταδίου. Η αναγγελία των αγώνων γινόταν από τους σπονδοφόρους, οι οποίοι κρατούσαν κλαδιά ελιάς και μετέφεραν το μήνυμα της ιερής εκχειρίας από πόλη σε πόλη. Κατά τη διάρκεια της εκχειρίας (αρχικά ένας μήνας, αργότερα τρεις, ενώ μερικοί αναφέρουν και το διάστημα των δέκα μηνών), σταματούσε κάθε εχθροπραξία, απαγορευόταν η είσοδος στην Ηλεία σε οπλισμένο άνδρα ή σε ομάδα στρατού και απαγορευόταν η εκτέλεση

οποιασδήποτε θανατικής καταδίκης. Αξίζει να σημειωθεί ότι στα 1200 περίπου χρόνια που διήρκεσαν οι αγώνες οι παραβιάσεις του θεσμού ήταν ελάχιστες και ασήμαντες. Αυτό ακριβώς δείχνει ότι ήταν ένας θεσμός ισχυρός, απόλυτα σεβαστός από όλους.

Οι αγώνες ήταν γυμνικοί, ιππικοί και αργότερα προστέθηκαν και μουσικοί. Οι γυμνικοί αγώνες γινόντουσαν στο στάδιο και οι ιππικοί στον ιππόδρομο.

<http://www.olympicscomic.com/gr/gynaike-ssthn-archai-ellada>

Αναζητώντας στο διαδίκτυο στοιχεία για τη συμμετοχή των γυναικών στους αρχαίους Ολυμπιακούς αγώνες, βρήκαμε λίγα ενδιαφέροντα στοιχεία σχετικά με τη συμμετοχή των γυναικών στους αγώνες.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ - Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ένα από τα πιο περίεργα και ανεξήγητα μέχρι τώρα φαινόμενα που συνοδεύουν την ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων στην αρχαία Ελλάδα είναι αυτό σε σχέση με τον αποκλεισμό των γυναικών τόσο από τη συμμετοχή σε κάποιο άθλημα όσο και από την παρακολούθηση των αγώνων όπως επίσης και από την είσοδο στην αρχαία Ολυμπία.

Ο αθλητισμός στην αρχαία Ελλάδα ήταν κυρίως ανδρική ενασχόληση

Ο αθλητισμός στην αρχαία Ελλάδα ήταν αρχικά συνδεδεμένος με τον πόλεμο, καθώς καθένα από τα αγωνίσματα είχε να κάνει με την ανάπτυξη καθαρά στρατιωτικών τεχνικών και ικανοτήτων (π.χ. αρματοδρομία, πάλη, ακόντιο κ.ά.). Το γεγονός αυτό δικαιολογεί εν μέρει το ότι στην αρχαία Ελλάδα δεν υπήρχε συνήθως ιδιαίτερη ενασχόληση των γυναικών με τα αθλήματα. Διαφορετική αντιμετώπιση είχαν μόνο οι Σπαρτιάτες, οι οποίοι θεωρούσαν σημαντική την εκγύμναση των κοριτσιών, ώστε αυτά να βρίσκονται σε καλή φυσική κατάσταση και να γεννούν υγιή παιδιά.

Απαγόρευση εισόδου στην αρχαία Ολυμπία για τις γυναίκες

Πέρα όμως από αυτό, δημιουργεί απορίες η αυστηρή διάταξη που προέβλεπε ότι όσο διεξάγονταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην αρχαία Ελλάδα απαγορευόταν στις γυναίκες, συγκεκριμένα στις

παντρεμένες, η είσοδος στην Ιερή Άλτη και στους αγωνιστικούς χώρους καθώς και η παρακολούθηση των αγώνων στην αρχαία Ολυμπία, ενώ την ίδια στιγμή οι δούλοι ακόμη και οι βάρβαροι είχαν δικαίωμα να τους παρακολουθήσουν. Έτσι, τις μέρες που βρίσκονταν σε εξέλιξη οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην αρχαία Ελλάδα οι γυναίκες έμεναν μακριά από την αρχαία Ολυμπία. Πολλές, ωστόσο, από αυτές, ιδιαίτερα συγγενείς αθλητών αλλά και κάτοικοι κοντινών περιοχών, συνήθιζαν να κατασκηνώνουν στην απέναντι όχθη του ιερού Αλφειού Ποταμού, ο οποίος αποτελούσε φυσικό σύνορο ανάμεσα στην αρχαία Ολυμπία και την υπόλοιπη περιοχή. Ο απαγορευτικός κανονισμός δεν είχε ισχύ για τις ανύπαντρες κοπέλες. Το παράδοξο όμως είναι ότι η συγκεκριμένη απαγόρευση δεν ίσχυε για τις ανύπαντρες κοπέλες, οι οποίες μπορούσαν να παρακολουθήσουν τους αγώνες στην αρχαία Ολυμπία, όπως μας διαβεβαιώνει ξεκάθαρα ο Πausanias, ένα από τους σημαντικούς συγγραφείς στην αρχαία Ελλάδα («*Παρθένας δε ουκ είργουσι θεάσθαι*» = *Τις παρθένας δεν τις εμποδίζουν από το να παρακολουθήσουν*).

Η εξαίρεση στον κανόνα

Η μοναδική γυναίκα στην οποία επιτρεπόταν η είσοδος στην αρχαία Ολυμπία και η παρακολούθηση των αγώνων ήταν η ιέρεια της Δήμητρας Χαμύνης (χθόνιας θεότητας στην αρχαία Ελλάδα), ένα τιμητικό αξίωμα που έδιναν οι Ήλαιοι σε κάποια γυναίκα κάθε τέσσερα χρόνια που τελούσαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Μάλιστα η ιέρεια της Δήμητρας Χαμύνης παρακολουθούσε τους αγώνες καθισμένη σε τιμητική θέση, σε ένα μαρμάρινο θρόνο, στο βωμό της θεάς, που βρισκόταν στο στάδιο απέναντι από τις θέσεις των Ελλανοδικών.

Οι ποινές σε όσες παρέβαιναν το νόμο στην αρχαία Ελλάδα

Παρ' όλα αυτά, για όλες τις υπόλοιπες γυναίκες ο νόμος στην αρχαία Ελλάδα ήταν αυστηρός. Τόσο αυστηρός, ώστε όποια γυναίκα τολμούσε να τον παραβιάσει, θα την κατακρήμνιζαν από τους απόκρημνους βράχους του όρους Τυπαίου, που βρισκόταν κοντά στην αρχαία Ολυμπία. Γι' αυτό και καμία γυναίκα στην αρχαία Ελλάδα δεν είχε τολμήσει να τον παραβεί. Καμία... εκτός από τη Ροδίτισσα Καλλιπάτειρα.

Η περίπτωση της Καλλιπάτειρας

Κόρη του ξακουστού Ρόδιου ολυμπιονίκη αθλητή Διαγόρα, αδερφή, μητέρα και θεία επίσης σημαντικών Ολυμπιονικών στην αρχαία Ελλάδα, η Καλλιπάτειρα αποφάσισε μετά το θάνατο του άνδρα της να αναλάβει η ίδια την προετοιμασία του γιου της, Πεισίροδου, που ήταν αθλητής στην πυγμαχία, για τη συμμετοχή του στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Έτσι, τόλμησε να τον συνοδεύσει και στην αρχαία Ολυμπία το 396 π.Χ., στην 96η Ολυμπιάδα, αφού πρώτα η ίδια μεταμφιέστηκε σε γυμναστή. Πράγματι, η Καλλιπάτειρα κατάφερε να μπει στο στάδιο και να παρακολουθήσει τους αγώνες του γιου της χωρίς να την υποψιαστούν. Όταν είδε ότι ο γιος της κέρδισε, η Καλλιπάτειρα γεμάτη ενθουσιασμό πήγε να ηδηήσει από το περίφραγμα που υπήρχε στο χώρο για τους γυμναστές, για να μπει στο στίβο. Για κακή της, όμως, τύχη πιάστηκε κάπου ο χιτώνας που φορούσε και αποκαλύφτηκε ότι ήταν γυναίκα. Έκπληκτοι οι Ελλανοδίκες από την αποκάλυψη αυτή, δε θέλησαν ωστόσο να τιμωρήσουν την Καλλιπάτειρα και τη συγχώρησαν από σεβασμό και θαυμασμό προς την ίδια και προς την ένδοξη οικογένειά της. Από τότε, όμως, και μετά θεσπίστηκε στην αρχαία Ελλάδα κανονισμός, σύμφωνα με τον οποίο και οι γυμναστές θα έπρεπε να εισέρχονται γυμνοί στους αγώνες, για να βεβαιώνονται οι Ελλανοδίκες για το φύλο τους.

Η συμμετοχή των γυναικών στις αρματοδρομίες στην αρχαία Ελλάδα

Παρ' ό,τι οι γυναίκες αποκλείονταν από τους αγώνες στην αρχαία Ελλάδα, υπήρχε η δυνατότητα για όσες από αυτές προέρχονταν από πλούσιες οικογένειες να συμμετάσχουν στα ιππικά αγωνίσματα στην αρχαία Ολυμπία στέλνοντας τα άλογα και τα άρματα τους, μια και νικητής στεφόταν όχι ο ηνίοχος ή ο ιππέας αλλά ο ιδιοκτήτης του άρματος και των αλόγων. Με αυτόν τον τρόπο ακόμη και μια γυναίκα θα μπορούσε να αναγορευτεί νικήτρια στους Ολυμπιακούς Αγώνες στην αρχαία Ελλάδα και να κερδίσει το στεφάνι αγριελιάς, μοναδικό έπαθλο των αγώνων. Πράγματι, υπήρξαν

περιπτώσεις γυναικών που πήραν τη νίκη στην αρχαία Ολυμπία, όπως η Κυνίσκα, κόρη του βασιλιά της Σπάρτης Αρχίδαμου, η οποία ήταν η πρώτη γυναίκα στην αρχαία Ελλάδα που νίκησε στην αρματοδρομία των τεθρίππων, το 392 π.Χ. Στη συνέχεια βέβαια ακολούθησαν και άλλες, κυρίως Σπαρτιάτισσες.

Ηραία: οι γυναικείοι αθλητικοί αγώνες στην αρχαία Ελλάδα

Επίσης, κάθε τέσσερα χρόνια, ανάμεσα στις Ολυμπιάδες, διοργανώνονταν στην αρχαία Ελλάδα, τα Ηραία, γυναικείοι αγώνες προς τιμήν της θεάς Ήρας που είχαν περισσότερο θρησκευτικό παρά αθλητικό χαρακτήρα. Το μοναδικό αγώνισμα στους αγώνες αυτούς ήταν ο δρόμος και έπαιρναν μέρος μόνο ανύπαντρες κοπέλες, οι οποίες χωρίζονταν σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με την ηλικία τους. Οι κοπέλες διαγωνίζονταν στην αρχαία Ολυμπία, ντυμένες με χιτώνα ενώ οι άνδρες μπορούσαν να παρακολουθήσουν τους αγώνες. Το έπαθλο για τη νικήτρια ήταν ένα στεφάνι ελιάς και ένα κομμάτι από κρέας μιας αγελάδας, που θυσιαζόταν στη θεά.

Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες: η συμμετοχή των γυναικών

Τα πράγματα, βέβαια, έχουν διαφοροποιηθεί μετά την ίδρυση των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, όπου για πρώτη φορά το 1900 στο Παρίσι και από εκεί και έπειτα οι γυναίκες άρχισαν να λαμβάνουν μέρος σταδιακά σε όλο και περισσότερα αθλήματα -μέχρι που στους Ολυμπιακούς Αγώνες στο Λονδίνο το 2012 διαγωνίστηκαν γυναίκες σε κάθε άθλημα- ενώ στις τελευταίες Ολυμπιάδες έχει μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των χωρών που δε συμπεριλαμβάνουν γυναίκες στις αποστολές των αθλητών τους.

Δήμη Ντουρανίδου